

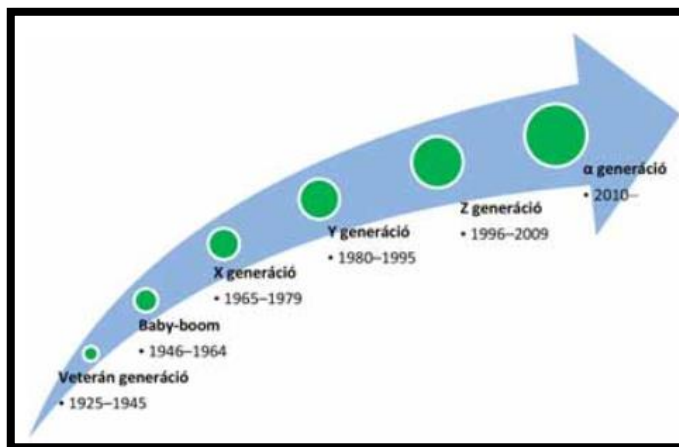
Nevelhetők a digitális bennszülöttek? Erkölcsei nevelés a digitalizáció korában

Saflánszky Sarolta
Szabadhegyi Magyar-Német Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola
és Gimnázium, Győr

1. Kik a digitális bennszülöttek?

A XXI. században egyre többet hangoztatott kifejezés a digitális bennszülött, illetve a digitális bevándorló. Marc Prencky a következőképpen határozta meg: „Most egy olyan új generáció áll előttünk, amelynek gondolkodási képességei roppantul különböznek elődeiktől ők a digitális bennszülöttek.” (Prencky 2009)

Tulajdonképpen az oktatásban maguk a pedagógusok azzal adnak névumot a növendékeknek, hogy szakértelmüket tanulták és bővítik, ők viszont általában a felnőttek körében a *digitális bevándorlók*. A *bennszülöttek* azok a gyerekek, akik a számítógép mellett nőttek fel és az információkat, ismereteket rövidebb energiával szerzik meg, mint a bevándorlók, melyhez korunk vívmányai az internet, okos telefon hozzájárulnak. Jellemző rájuk, hogy a hálón lógnak, mindig online-ok, mobilisek, gyorsak, türelmetlenek, elvárásaik sokkal magasabbak, nyitottak, kísérletezők, közösségek, globálisak, változatosak. Ha mindezt még a generációk szemszögéből is tekintjük, érdekes következtetést tehetünk (1. sz. kép).

1. sz. kép: Generációk (Kulcsár 2014:9)

A veteránok adják a társadalmunk tradícióinak alapjait, mivel ők megélték az első világháborút, mára nyugdíjasok. A II. világháború igazából a Ratkó-korszak gyermekeivel egy népességrobbanást hozott. Ezek az emberek már szintén nyugállományban lehetnek és az internettel későn találkozhattak. A X generáció már kamaszként internetezett és a munkaerőpiac gerincét adják. Az Y generációnál természetes az internet, valamint a munkaerő-piaci tapasztalataik még csak néhány évesek vagy tanulnak még. A Z generáció a 1996 után született gyermekek, akik internet nélkül nem éltek, az alfa pedig beleszületett. Ha folytatnánk a sort, felmerülhet bennünk lesz-e omega, bezáródik-e, valaha ebben a felgyorsult világban a generációk kütyüktől való függése, visszatérünk-e a kezdetekhez.

Úgy gondolom, érdemes átgondolnunk, hogy a generációk között az oktatásban és a nevelésben is az egymástól tanulás és értékörzés jelenjen meg. Hiszen a társadalomban kialakuló szociális, politikai és gazdasági változások temérdek új követelményt és kihívást állítanak fel az iskolák számára. Az egyik megoldatlan kérdéskör napjainkban az oktatás útkeresztződésében a nevelés, hovatovább erkölcsi szocializáció.

2. Minden digitalizálódik. Mi történik a nevelésben?

Az iskolai elvárások egyre nagyobbak; a digitalizáció területén is, nemcsak az oktatás, hanem a nevelés folyamatában is érezhetőek változások. Viszont az újításokkal nem tartjuk szem előtt az eredeti gyökereket. A nevelés szó fogalma különböző népeknél más és mást jelent. Latinul „educatio” – vezetés valahová; németül „Erziehung” – felviszek, felvezetek valakit valahová; oroszul „voszpityaty” – feltáplálni; franciául „élever” – felemel. E szavak mindegyike arra utal, hogy a nevelés és folyamata egy alacsonyabb állapotból, való „kivezetést”, „felemelést” jelent. Mindegyik meghatározás megegyezik abban, hogy valamilyen beavatkozás történik a fejlődésbe.

2.1. Erkölcsi nevelés és etikai nevelés

Az erkölcs jelentése, hogy az ember felelősséget vállal cselekedeteiért. Akkor válik jóvá a cselekedet, ha a szándék is az. Ebből következik, hogy az etikai nevelés szükségessége az erkölcsi megújulás. Ezek maguktól nem jönnek létre, már kisiskolás korban el kell kezdeni a komoly nevelőmunkát. Az etika, erkölcsi ismeretek oktatása még nem etikus nevelés: „a jó ismerete még nem tesz jóvá, azt meg is kell valósítani” (Rédly 2006: 117). A hívő szülők jogos igénye, hogy gyermekeik vallásos nevelést kapjanak, de ez nem merülhet ki lexikális tudásban. A keresztény nevelés során nem csupán a kereszténységről ejtünk szót. Ami kereszténnyé teszi a nevelést az nem más, mint a cél. „A keresztény nevelés elemei: a nevelés célja, speciális eszközei, a szükséges ismeretek, a keresztény ismeretrendszer, és nem utolsósorban a keresztény közösség és a nevelő egyénisége.” (Rédly 2006: 74) Azoknál, akik még nem jutottak el erre a szintre, ők a preevangelizációs, illetve az előevangelizációs hitoktatói tevékenység által érhetik el világnézetük erkölcsi változását. Ez a katekézis nevelési célja, amely erősíti és bevezeti az embert a keresztény életbe. Az oktatási céllal viszont párhuzamba hozható a kereszténység lényege az örömhír átadása. Míg az oktatásban a különböző tananyagok elsajátításán van a hangsúly, így az erkölcsi nevelésre szinte nem jut idő, addig a hitoktatás központi gondolkodásmódjára jellemző csak a Jézus erkölcsi útmutatásaival kapcsolatos oktatás.

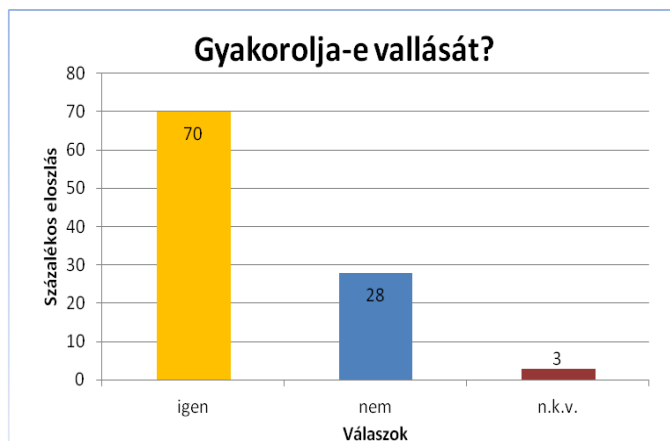
3. Egy kutatás a digitális világban

Az alapvető definíciók tisztázása után, következzen két tudományos kutatás, melynek egyik részét az interneten keresztül folytattunk le a felnőttek között, a másik részére pedig – maguk az érintettek – a diákok válaszoltak írásban. Arra voltunk kíváncsiak, hogy ismerik-e az erkölcsi nevelés fogalmát az emberek és hogyan vélekednek szükségességéről. A diákok körében azt mértük fel, ha ismerik a fogalmat, hogyan értelmezik adott szituációban.

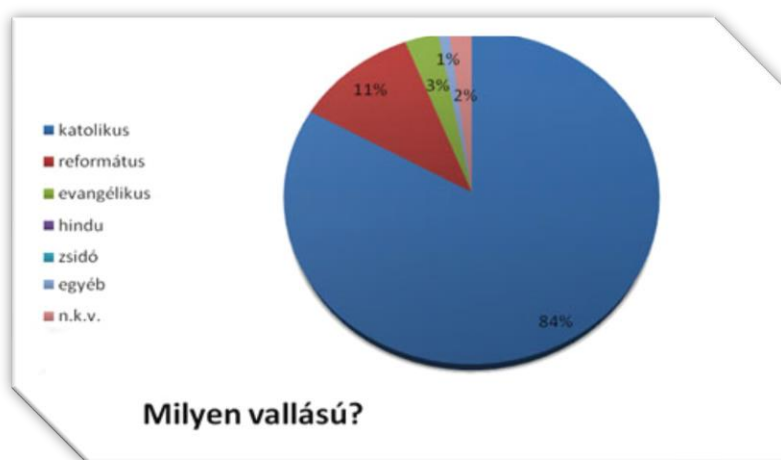
3.1. Internetes kérdőív

Ezt a felmérést a megfigyeléseink során készítettük. Közel kétszázan reagáltak anonim módon 2012-ben. A kikérdezés kérdőív által történt, melyben zárt és nyílt kérdések szerepeltek. A húsz kérdés első negyede a személyekre vonatkozott. Kiderült ezekből, hogy a válaszadók 73%-a nő, míg a férfi 23%-a volt. A mintavételre nagyobb százalékban a középkorosztály válaszolt, 54%-ban Nyugat-Magyarországról és 38%-ban Budapest és környékéről.

A vallásgyakorlás 70%-ban megjelenik a válaszadó emberek körében, de 28%-a nem tartja fontosnak ezt a napi tevékenységet (1. sz. diagram). Legtöbben a katolikus valláshoz (84%), 11%-ban a reformátushoz, 3%-ban az evangélikushoz tartoznak (2. sz. diagram).

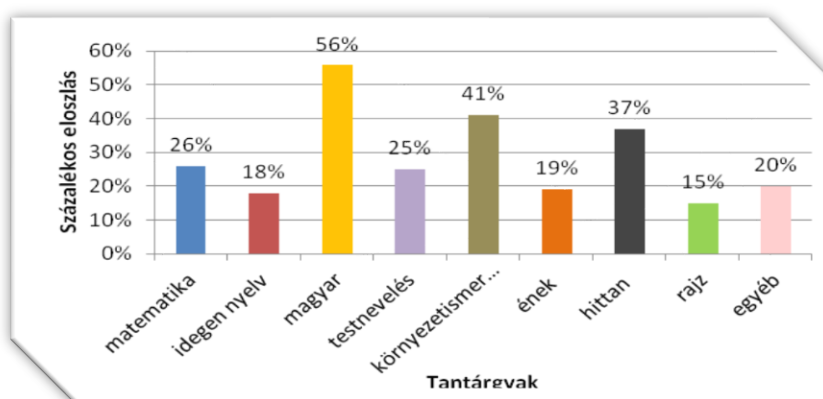
1. sz. diagram: Vallásgyakorlat

2. sz. diagram: Vallási megoszlás

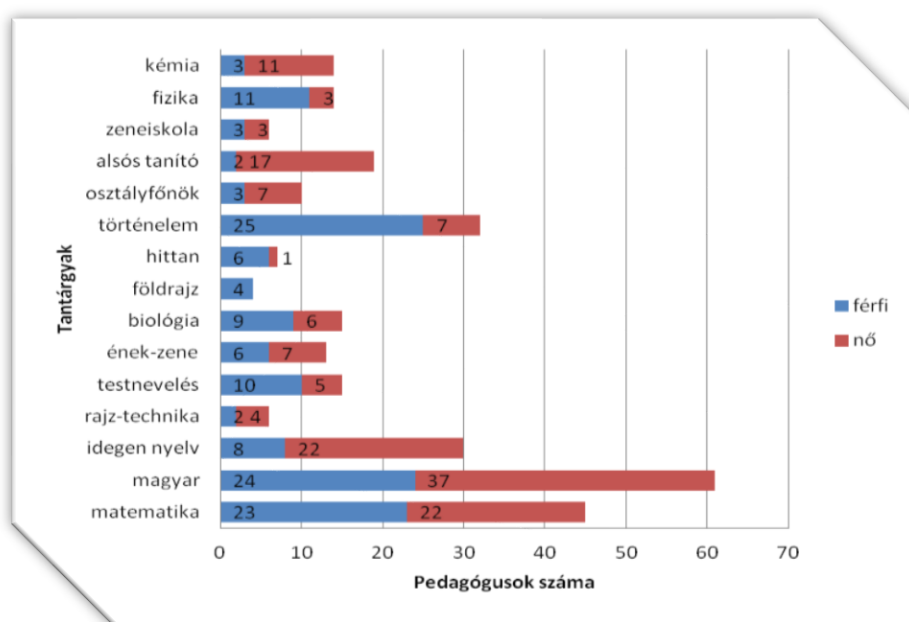
Ezt követte az erkölcsi nevelést feltáró kérdések sora. Abból indultunk ki, hogy lehetnek-e az iskolai években olyan meghatározó események, melyek mások számára is tanulságként szolgálhatnak. A kitöltők 63 %-ban válaszoltak igennel. Mélyebb feltárás érdekében megkértük írjanak erkölcsi neveléssel kapcsolatba hozható példákat az emlékeikből, melyekből néhányat most kiemelnénk.

A megkérdezettek többsége, a mai kor embere számára, „közhelynek” tűnő dolgokat említett, mint például segítőkészség, példamutatás és igazmondás. Akadt olyan, aki a múltból felidézett történetet mondott el: „1956-ban megszűnt az iskolai hitoktatás, ezért a szülők összefogásával saját házuknál tartottuk a hittant, viszont a nyáron megszűnt ott is. Következő évtől a sekrestyében voltak az órák, de az egyik lelkes anyuka és gyermeke már elmaradt ezen foglalkozásokról. Később a szülők elzüllöttek és az úttörők vezetői között tűntek fel.” Egy másik kérdőív-kitöltő saját főiskolai gyakorlata során hallott bölcsességet osztotta meg velünk: „Jól jegyezzék meg leendő kollégáim: a morális pedagógus nem tud morális gyerekeket nevelni. Önök tükörként saját magukat látják vissza diákjaik viselkedésében.” Ez minden nevelőre igaz lehet, legyen az szülő vagy pedagógus. Az Úr is saját képére és hasonlatosságára teremtett minket, ez hasonlítható a neveléshez, melyben minden nevelő igyekszik olyan erkölcsi támaszt nyújtani a neveltnak, melyet ő is megkapott. Természetesen itt felmerülhet a probléma, ha valaki nem kapott megfelelő morális nevelést, akkor mit adhat át a gyermekének.

3. sz. diagram: Erkölcsei neveléssel kapcsolatba hozható tantárvak

Az erkölcsi nevelés megjelenése elsődlegesen 56%-ban a magyar tantárvakban fedezhető fel, de a megkérdezettek kiemelték még 41%-ban a környezetismeretet, biológiát és 37%-ban a hittant. Érdekes, hogy a legtöbb előre ki nem számítható nevelési helyzetet hozó óra, a testnevelés mindössze 25%-kal az ötödik helyre került. Mindez lehet azért is, mert a szülőföld szeretete, a hagyományok tisztelete a magyar tantárvak talán fontosabb lehet az emberek számára, mint a nemcsak lelki, hanem testi egyensúly az életben. A különböző tantárvak tanító pedagógus nevelő-oktató munkájának legfontosabb tulajdonságát a szakmaiságban látta a közvélemény. A második helyen a példamutatás áll, azt követi a széles látókörű jellemvonás, majd helyes erkölcsi alapok követése. A rangsor második felébe került a testi és lelki harmónia, együttműködés, tekintély és innovatív vonások. A nevelő-oktató munka sajátosságában bár az erkölcsi nevelés megjelenik, azonban az oktatás és nevelés folyamatában a válaszadók szerint nem egyenlő arányban tartozik bele minden érintett: 90%-ban a diákok, 95%-ban a szülők és 99%-ban a nevelők. A nevelők szerepe nagyon jelentős az életünkben, ezért arról is informálódunk, hogy él-e az emberek emlékében olyan nevelő, akit szívesen állítanának a mai ifjúság elé. 96%-os többséggel elmondhatjuk, hogy tudunk ilyen pedagógust megnevezni. Érdekes észrevételek vonhatók le abból a diagramból, melyben a tantárvak szétválaszthatók a nemek szerinti emlékezetes oktatókra (4. sz. diagram).

4. sz. diagram: Példaképként állítható pedagógusok

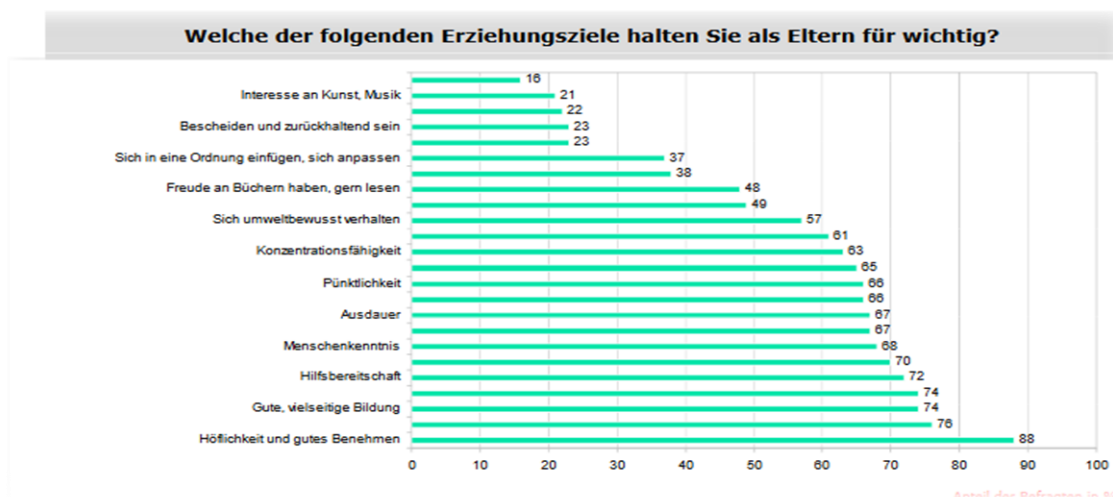
Első ránézésre szembevetünk, hogy a nők közül több nevelő lett példaképként megemlítve. Persze ez abból is adódhat, hogy ez a foglalkozás az utóbbi időben elnőiesedett. Azt látjuk, hogy általában a reáltantárgyak tanításában a férfiaknak nagyobb szerepük van, míg a humán tárgyaknál inkább a nőknek jelentősebb. Olyan tantárgyaknál, melyekben az erkölcsi nevelés a válaszadók szerint megjelenik, nem minden esetben a hölgyeknek van nagyobb befolyásoló erejük. Idesorolhatók a hittan, biológia, földrajz és a testnevelés. Feltűnik még, hogy az osztályfőnök és az alsós tanító szerepkörében inkább a hölgyek példamutatását idézik fel magukban az egykori diákok. A tantárgyak tanításánál nem jelenthető ki mindezekből, hogy melyik nem képviselője lehet jobb egy adott szakterületen. Ebből kifolyólag azt kutattuk, hogy melyik pedagógus lehet hatékonyabb az erkölcsi nevelés során. A megkérdezettek 73%-a szerint az a célravezetőbb, ha valaki tekintélyes pedagógus, de kevesebb tárgyi tudással rendelkezik. Az elismertség és tisztelet megszerzése egy hosszú pedagógiai pályafutás során jöhet létre, amelyhez szakmai hozzáértés is szükséges. Ez függhet attól is, hogy milyen nevelői típus az illető.

A nevelői típusok két fajtáját soroltuk fel: az egyik volt az, aki közvetlen célirányuló eljárásokat alkalmaz, de az óráján gyakori az utasítás; a másik, aki a célokat a gyermekek bevonásával valósítja meg, gondot fordít a megfelelő szituációra. 97%-ban a megkérdezettek a második nevelői típust tartották célravezetőbbnek, ami az indirekt nevelőt takarta tulajdonképpen. Azt láthatjuk ebből, hogy fontos az emberek számára, hogy a diákok olyan szituációkról beszélgessenek, melyekben felmerülhet az erkölcsi nevelés. Az erkölcsi nevelésnél három fontos tényezőt említettünk, melyek a példaképként állítható nevelőknél meg kell jelenjen egyenletesen elosztva a pedagógiában. Ezeket azonban a válaszadók nem egyenlő mértékben tartják fontosnak: 73%-ban helyes önismeretre nevelést, 72%-ban a helyes lelkiismeret kialakítását és 43%-ban a fegyelmezett életre nevelést.

Akkor megfelelő a nevelés, ha nemcsak érett felnőtt emberré törekednénk alakítani a neveltet. Azonban a statisztika szerint a személyiség fejlődése az elsődleges, de a helyes magatartási formák és a reális értékek kialakítása hátrébb tevődik a rangsorban, ebből azt vonhatjuk le, hogy az erkölcsi értékek kialakítása is kevésbé válik fontossá. Viszont ezzel ellentétes az az eredmény, mellyel az oktatás-nevelés területén állítja sorrendbe a fejlesztési területeket. A legkevésbé tartják az emberek fontosnak a nemzeti önazonosságtudatot, valamint a demokráciára nevelést. A testi és lelki egészségre nevelés a harmadik helyre került. Ezt megelőzi az önismeretre nevelés. A legfontosabb a válaszadók szerint az erkölcsi nevelés kialakítása.

A Nemzeti Alaptanterv nagy hangsúlyt fektet a nevelésre, viszont az erkölcsi nevelést elkülöníti az önismeretre neveléstől. A válaszadók többsége nem tudott erre megfelelő indokot adni. Néhány példát az elgondolkodtató válaszokból érdemes megtekintenünk. Elsősorban az oktatásban ezt „nemcsak részterületként szeretnék kezelni. Az önismeretet meg kell előzni egy stabil erkölcsi alapnak”, amelyet talán pont a szülői hiányosság pótlása végett az iskolára hárítanak. Felmerülhet bennünk, hogy minden pedagógus alkalmas-e erre a feladatra. Ugyanis „minden erkölcsös ember önismeretes, de nem minden önismeretes erkölcsös.” Van olyan, aki szerint kellő óraszámú indirekt módon is megvalósítható osztályfőnöki óra keretében az erkölcsi nevelés és az önismeretre nevelés. Más szerint pedig erre külön kialakított program is létezik a TÁMOP 3.1.4. keretében.

Itt szeretném megjegyezni, hogy olyan címmel végeztek kutatást a düsseldorfi filozófia fakultáson, melyek a legfontosabb nevelési célok a szülők esetében. A legmagasabb értéket az udvariasság kapta, de 50% fölötti eredményt ért el a jó kinézet, segítőkészség, pontosság és a koncentrációs készség. Érdekes, hogy a német társadalom ezen körében az erkölcsi és etikai nevelés mint fogalom nem jelent meg (5. sz. diagram).

5. sz. diagram: Melyek a legfontosabb nevelési célok? (Liebenwein 2011)

Mindezekből az utolsó kérdésünk a következőként hangzott: az erkölcsi nevelés elősegítése érdekében célravezetőnek tartja-e az erkölcsi nevelés elősegítését. Egyértelműen 86%-an azt választották a magyar kérdőívben, hogy igen fontos ennek elősegítése.

3.2. Iskolai kérdőív

Az előző kérdőív mintájára kérdőívet töltöttünk ki magunkkal az érintettekkel, a diákokkal. Két iskolába küldtük el az ívet, az egyik egy katolikus iskola volt Győrben, a másik egy állami iskola Győrhöz közel. Az első mintavétel 2012-ben történt, amikor az erkölcsstanoktatás bevezették, majd a kontrollcsoport 2018-ban adott válaszokat. Érdekes így kitérni az angolszászvidék oktatási formájára is, ahol education of moral tantárgy létezik, de szabadon választható a diákok számára. Ebben a magyar kutatásban százhetvenen válaszoltak a kérdéseinkre név nélkül mindkét iskolából. Arról érdeklődtünk, hogy ismerik-e az erkölcsöt, és ha igen, akkor adott szituációban, hogyan viselkednének. A kutatás a 7-8.osztályosok között zajlott. Az első kérdés arra irányult, hogy miért választották a tanulók az adott iskolát tanulmányi helyéül. Magas szavazatot kapott az, hogy az oktatásban és az erkölcsi nevelésben kellőképpen felkészítenek az életre. A katolikus iskola diákjai mégis 39%-ban ezt választották első helyre, míg a másik intézmény tanulói 46%-ban azt tartották fontosnak, hogy a barátaik idejárnak 2012-ben, de a helyzet 2018-ban annyira bővült, hogy a továbbtanulás is szem elé került (1. sz. táblázat):

Válasz-lehetőségek	2012-K 7-8.évf.	2012-P 7-8.évf.	2018-K 7-8.évf.	2018-P 7-8.évf.
továbbtanulás	31%	30 %	30%	47%
barátok	30%	46%	53%	21%
erkölcsi nevelés	39%	24%	20%	31%

1. sz. táblázat: Miért választottad az iskolád?

Az erkölcsi nevelés megjelenést, hasonlóan a felnőtt internetes kérdőívhez, itt is a tantárgyakban próbáltuk fellelni. A Győr környéki iskola felsősei 82%-ban a magyart tették első helyre, másodikra 43%-al, egyéb fel nem sorolt tárgyakat, harmadikra pedig 39%-al a biológiát jelölték. A győri felsősök egyértelműen a hittant választották 71%-al első helyre,

48%-al a magyar került a másodikra, a harmadikra 33%-al a biológia került itt is. Feltűnő volt, hogy a katolikus diákoknál mindegyik tantárgyban felfedezték az erkölcsi nevelés lehetőségét, míg a másik helyen az éneknél ez kimaradt. A kontrollcsoportnál hasonló eredmények születtek csak az egyéb, akár készségtárgyak előbbre rangsorolódtak.

2012-K 7-8.évf.	2012-P 7-8.évf.	2018-K 7-8.évf.	2018-P 7-8.évf.
1. Hittan	1. Magyar	1. Hittan	1. Hittan
2. Magyar	2. Egyéb	2. Egyéb	2. Magyar
3. Biológia	3. Biológia	3. Biológia	3. Egyéb

2. sz. táblázat: Melyik tantárgynál jelent meg az erkölcsi nevelés?

Ezt követően a tantárgyat tanító jellemére voltunk kíváncsiak. Egy skálán kellett bejelölniük, hogy mennyire fontos a pedagógus oktató-nevelő munkája. Mindkét helyen a szakmaiság állt az első helyen, azonban a vélemények ezután megoszlanak. A győriek fontosnak tartják még a példamutatást, az együttműködést, a széles látókörűséget, valamint azt, hogy az erkölcsi normát kövesse oktatójuk. Ezzel ellentétben más diákok kiemelik a következő tulajdonságokat: testileg, lelkileg harmonikus, együttműködő, innovatív és példamutató. Fontos észrevenni, hogy a tanulók egyik intézményben sem sorolták előre a tekintélyelvű jellemzőt.

Amikor arról érdeklődtünk, hogy vajon a tanárod személyisége, példamutatása mennyire befolyásolhatja a kedvenc tantárgyad kialakulását az eredmény mindenütt teljes mértékben igazolta, hogy fontos. Közel 30%-ban írták, hogy kismértékben jelentős és 7% körül volt, akik úgy gondolták, hogy kevésbé vagy egyáltalán nem alakul ez által a kedvenc tantárgyuk. A mélyebb feltárás érdekében a vallás-erkölcsi fejlődésre is rákérdeztünk. Természetesen a katolikus intézményben a diákok 41%-a egyértelmű jelét adta, hogy mind a szülők mind az iskola hozzájárul a fejlődésükhöz. Ezzel ellentétben az állami intézmény diákjai 53%-ban a szülőket nevezték meg első számú vallás-erkölcsi nevelőiknek, csak 28%-kal követte őket a második helyen, hogy mind az iskola mind a szülők hozzájárulhatnak az említett tevékenységhez. Sajnos a kontrollévben akadt olyan válasz, mely szerint egyik sem fontos tényező. Lehetséges-e, hogy a vallás-erkölcsi alapon túl egy erkölcsi alapot adhatnak az ilyen intézmények, vagyis az életre nevelnek. Mindezekből következik, ha tudják, hogy mit jelent az erkölcsi nevelés és mit jelent a vallás-erkölcs, akkor egy adott szituációban talán képesek is helyesen cselekedni. Az eredményekből azt mondhatjuk, hogy többségben a katolikus iskolában ezt biztosan tudják. Itt csak egy olyan leírt helytelen tett szerepelt, amiben a telefonkártya SIM-kártyáját eltette volna az illető. A másik felsős osztályokban már több merész ötletet olvastunk. Ilyen a „belenézek, majd leadom a telefont a tanáriba. Megkeresném a gazdáját, majd ha rövid időn belül nem találom meg, akkor megtartom.” Sajnos azonban az adott szituációban az érdektelenség is felmerült, hiszen páran leírták, hogy semmit nem tennének ilyen esetben. 2019-ben legtöbbször a portára vinnék (az iskola helyi szokásához igazodva) vagy a tanárnak adnák a talált tárgyat, de elszomorító a tény, hogy néhányan belenéztek volna nemcsak azért, hogy kiderüljön kié a telefon, hanem, hogy értékesíteni tudja.

A két kutatásból látható, hogy az erkölcsi neveléssel mind a társadalom körei mind a diákok találkoztak. A felnőttek esetében sokszor olyan gondolat merült fel, amely mélyebb továbbgondolást igényel a témában. Idetartozik az erkölcsi nevelés megjelenése estelegesen tanórai keretek között.

Azonban azt fedeztük fel a diákoknál, akik az érintettek, hogy mégis valamilyen segítség az értelmezésben hiányzik, talán a szülők, talán az intézmények szabályai részéről is. Ez pedig

az erkölcsi szituáció befejezésében nyilvánult meg, amiben igazán megfelelő választ nem is kaptunk, mivel az ember értékeit nem lehet mérhetővé tenni. Tehát azt fogjuk a legtöbb esetben megtudni, hogy mit gondol és nem a tényleges cselekedetet. Ezen elméleti adatokból is az vonható le, hogy szükség van az erkölcsi nevelésre hazánkban.

4. Példák a nevelésre a digitalizáció korában

A nevelésben használatos módszerek számtalan változata létezik, amelyek általában a gyerekek lélektanában találkoznak össze. Tudományos szemmel nézve csak az eljárás tekinthető módszernek, amely tudatosan és tervszerűen formálja a nevelési feladatot. Sok csoportosítása létezik a nevelési módszereknek, mégis hármat emelnénk ki: *lélektani* szemponttal érdemes kezdeni a vizsgálódást, majd a *gyakorlatival* folytatni, végül az *időrendi* tényezőket kell áttekinteni. Ahhoz, hogy nevelő munkánkat eredményesen végezhessük, először ismernünk kell az ember cselekvésének lélektani menetét.

Ez a folyamat pillanatok alatt is lejátszódhat, három mozzanatban mégis felismerhető:

- tapasztalat (vagy felismerés);
- meggyőződés (vagy meggyőzés);
- cselekvés (vagy gyakorlás).

Tulajdonképpen a nevelés ennek a folyamatnak az irányítása. Aktív formában jelenik meg a nevelő gyakorlatában a következők, melyek időrendben is egymásra épülnek:

- követelés;
- meggyőzés;
- gyakorlás.

Az etikai vagy erkölcsi nevelés részéhez tartozik az *indirekt* (közvetett) és *direkt* (közvetlen) nevelés. A közvetlen erkölcsi nevelés, amikor etikai elveket megtanítunk, és számonkérünk a diákoktól. A közvetett erkölcsi nevelés, amikor másról szól az órai tananyag, de azzal kapcsolatban erkölcsi információkhoz juthatunk, és megállapításokat tehetünk. A digitális világban viszont kötelességünk mind az tanórát, illetve a tanórán kívüli időt ezek mentén a technikai eszközök bevonásával is alakítani az indirekt és direkt pedagógiát szem előtt tartva.

Érdemes a tanórák feldolgozásához a következő felületeket, eszközöket használni:

1. *Drámajátékok* – szinte mindig irányíthatók erkölcsi nevelési példákkal. Rengeteg játék található a www.drama.hu oldalon.
2. *Interaktív tananyagok* – fontos a szemléltetés, de a sikeresség és a biztatás is a tanulók felszólításakor. Már a magnószalagok és a kártyák jobban helyettesíthetők ezzel az eszközzel, de minőségi anyagot meg kell választani a felhasználásnál. Az oktatás során jól alkalmazható felületek: www.okosboz.hu, www.learningapps.org, www.hueber.hu, www.mozaweb.hu, www.apaszai.tudastar.com, www.pedagogusvilag.hu
3. *Okos(tan)óra* – azok a tanórák, melyeken a tananyag feldolgozásába bevonjuk a diákokat az okos telefonok használatával

Tanórán kívül jól alkalmazható eszközök:

1. Különböző térképek digitális formában egy-egy osztálykirándulás helyszínének kiválasztásához, a helyszínen közlekedésben.
2. *Geocaching*- nemcsak kirándulást segíti izgalmassá tenni, hanem az ismeretterjesztésen túl, közös célt ad, mellyel a csoport vagy osztály alakíthatók.

Konkrét projektek jöttek létre a kutatásaim óta, melyek közé sorolható a társas és kognitív képességek fejlesztése című tantárgy az iskolánkban. Továbbá a Színművészeti Egyetemmel

kapcsolatban állva megvalósult projekt – a jelenlegi munkahelyem – a tanulók képességkibontakoztatásának elősegítése a köznevelési intézményekben.

Jól mutatják a felsorolt példák, hogy a törekvések elindultak, de nem mindegy, hogy mit teszünk.

5. Mit tehetünk a diákok érdekében?

Számtalan tényező együttes hatásának alakuló kölcsönös folyamatként mindenkor jellemezhetjük tértől és időtől függetlenül a nevelést. Ez a rengeteg együtthatás a pedagógusok számára beláthatatlan, egyúttal a nevelői munka eredményességét is megadhatja.

Bármely tanintézményben dolgozó nevelő a következő aktuális problémákkal találkozhat:

- a családok válsága;
- a gyermekek állapotának romlása (fizikai, mentális és erkölcsi téren);
- társadalmunk rossz közérzetének kialakulása, mely az erkölcsi alapok nélkül figyelhetjük meg;
- globalizáció hatása.

Ezen bonyodalmakból vonhatjuk le azt, hogy az erkölcsi nevelés egyre inkább előtérbe kerül a pedagógiában. Ezért a nevelés során fontossá válnak az individuális és közösségi dimenziók. Ernő a nevelés végső célját abban fedezi fel, hogy „az egyént és általa a társas közösséget az erkölcsi tökéletesedésre képessé tegyük” (Fináczy 1934). Azt leszögezhetjük, hogy az erkölcsi nevelés mindenkor célja a jellem formálása, amelyben kiemelt szerepet játszanak az ismeretek, az érzelmek és az akarat. Arra kell törekednünk tehát, hogy a gyermekek képesek legyenek az erkölcsi nevelés következtében felismerni az *actus humanust* (az erkölcsileg helyes cselekedetet) az *actus hoministól* (az ember cselekedetétől). E kettő ugyanis a szándékon múlhat, melyet a lelkiismeret kialakításával is lehet fejleszteni. Nem könnyű erkölcsösnek nevelni a nevelteket, ha nem tudják megkülönböztetni a jót a rossztól. Ehhez van szükség az erkölcsi nevelésre, melyet az érzelmekre hatva lehet helyesen formálni.

Ha elfogadjuk ezen érveket, akkor azt is beláthatjuk, hogy nem helytálló az az álláspont, hogy a szaktanár csak tanítson, a nevelés pedig az osztályfőnök dolga. A nevelőtestületen belül minden egyes pedagógusnak ki kell venni a részét az erkölcsi nevelésből. Az osztályfőnök csak azért kerül megkülönböztetett helyzetbe, mert felelősséget visel minden egyes az osztályba járó tanuló iránt. Ezt a munkakört tekinthetjük a pedagóguspálya csúcsának. Az igazgató szerepköre már a hivatástudatának és a pedagógiai ars poeticájának bélyegét teheti az iskolára. Az erkölcsi nevelést a pedagógia szemszögéből mindezek alapján sorskérdésnek kell tekintenünk.

A tanulmány a digitális bennszülöttek nevelhetőségét járta körbe. Rávilágított arra, hogy létezik nevelés, erkölcsi nevelés és etikai nevelés. A kutatással reprezentatív példát adtam ezen fogalmakról a társadalom, illetve maguk az érintett diákok körében. Néhány példa útmutatást ad a digitális eszközök segítségével a nevelésre. Weöres Sándor szavai „Alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra.”, akkor valósíthatók meg úgy vélem, ha mind az oktatás útkeresztződésében mind a nevelés mind az etikai nevelés és az erkölcsi nevelés „KRESZ táblái” egy irányba törekszenek mutatni.

Irodalom

- Bábosik I.–Bíró K. 1980. *Az általános iskolás tanulók erkölcsi-társadalmi fejlettségének vizsgálata*. Budapest.
- Egresits F.–Kovátsné Németh M. 2000. *Emberebb ember*. Győr.
- Falus I. 2003. *Didaktika, elméleti tanítás tanulásához*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Kovátsné Németh M. 2007. *Iskolafejlesztés a XX. században*. Pécs: Comenius.
- Kovátsné Németh M. 1998. *Pedagógiai elvek és intézményrendszerek a XX. század végén*. Győr: ATIF.
- Rédly E. 2006. *Pedagógia keresztény szemmel*. Győr: Katolikus Főiskolai Jegyzet.
- Rédly E. 2006. *Kateketika*. Győr: Érseki Hittudományi Főiskola.

Internetes források

- Fináczy E. 1984. *Neveléstudományok a XXI. században*.
<http://mek.niif.hu/07200/07285/07285.htm> (Letöltve: 2019.01.02.)
- Kulcsár Zs. 2012. *Az integratív e-learning felé*. <http://bit.ly/2pa8mYF> (Letöltve: 2016.07.12.)
- Liebenwein, S. 2011. *Erziehungsziele und stile im Wandel Hintergrundinformationen zur Debatte über Amy Chua*.
https://www.phil-fak.uni-duesseldorf.de/fileadmin/Redaktion/Institute/Sozialwissenschaften/BF/Lehre/SoSe2011/HK_Aktuelle_Brennpunkte_der_Bildungspolitik/PPT_Erziehungsziele_und_-_stile_im_Wandel.pdf (Letöltve: 2019.11.04.)
- Prievara T. 2010. *Na de ki is a digitális bennszülött?*
<http://tanarblog.hu/oktatastechnika/821-na-de-ki-is-az-a-digitalis-bennszueloett>
(Letöltve: 2019.10.29.)